

STØY OG STILLHET

Først av alt vil jeg takke for muligheten til å reflektere litt rundt støy og stillhet på denne konferansen. Stillheten har en sentral plass i friluftslivet hos folk flest, og på denne måten er støy en trussel også mot utøvelse av friluftsliv. I en undersøkelse som FRIFO gjorde i 1993 svarer 87% av de spurte at de går på tur for ”å oppleve naturens stillhet og fred”, og 85% at de vil ”komme ut i frisk natur, vekk fra støy og forurensning”. Det er dermed liten tvil om at dette er noe som opptar folk, selv om det ikke er så mye fremme i media fra dag til dag.

Dette reflekteres også i Stortingsmelding nr. 39 fra 2000-2001 – Friluftsliv – ein veg til høgare livskvalitet. Der står det:

”Stillhet – friluftslivets viktigste kvalitet

Stillhet, fred og ro er de vesentligste kvaliteter for friluftslivet. Det er grunn til å tro at verdien av disse kvalitetene bare vil øke i dagens samfunn der hverdagen for mange er preget av støy, stress og mas. Regjeringen vil legge stor vekt på å ivareta muligheten til å oppleve stillhet, fred og ro. Stillhet kan på mange måter ses på som en truet ressurs. ”

Vi står nå på Odderøya. En grønn lunge plassert midt i bykjernen i Kristiansand. Dette er et perfekt utgangspunkt for å reflektere over støy og stillhet. Her vi nå står kan vi fremdeles høre aktiviteten fra byen og fabrikkene. Etter hvert som vi beveger oss utover Odderøya vil lydbildet endres. Prøv å legge merke til det etterpå. Husk at stillhet ikke er fravær av lyd, men at lyden er naturlig. Derfor er ikke måkeskrik støy når vi befinner oss i skjærgården. Stillheten er altså en kvalitet, og kan ikke måles. Opplevelsen av stillhet vil altså være subjektiv.

Jeg har stått på yttersiden av Odderøya i full storm. Kjent hvordan vinden har skreket mellom trærne, og bølgene dundret mot svabergene. Dette er på ingen måte stille, men likevel en del av naturens stillhet. Fraværet av mekaniske lyder er total. Lydlandskapet er naturens eget. Kanskje vi kan kalle det ”grønt lydmiljø”?

Dikteren Hans Børli har beskrevet stillheten på denne måten:

”Det er rart med stillheten i skogen,
den er aldri fravær av lyd,
aldri tom og skremmende,
slik den kan bli i lukkede rom.

Du hører trærnes mjuke risling i vinden,
en korsnebb fløyter sin vemodige tone,
og hakkespetten trommer lydt på tørrhara,
- men summen av det hele er likevel stillhet,
en stor ro som kjærtegner trommehinnene og lar deg
høre livet brenne i deg som suset av flammene på et lys.”

På Odderøya kan vi få en forsmak på Stillheten. Her er det flotte muligheter for allsidig friluftsliv bl.a. turstier, muligheter for klatring og ikke minst padling. KKK har klubbhus på Odderøya, og turen rundt Odderøya byr på flott padling, og opplevelse av forskjellig slags lydmiljøer på veldig kort tid. Turen videre mellom Bragdøya og Langøya er virkelig balsam for sjelen.

En god forutsetning for stillheten er store arealer med fri natur – altså uten tekniske inngrep. Odderøya er langt fra et slikt eksempel, og det som kalles villmark er snart fraværende i hele Sør-Norge. Vi er likevel heldige i Kristiansand, som har både Odderøya, Jegers og Baneheia i uiddelbar nærhet til bykjernen. Det er viktig at vi ikke tar dette som en selvfølge!

En annen trussel mot stillheten er motorlyd som stadig trenger lengre inn i naturen. Snøscootere på fjellet om vinteren er et godt eksempel på dette. Her har utviklingen tatt helt av, og viddas enorme stillhet er på vikende front. I vinter anmeldte FRIFO Snescooterimportørenes landsforbund, da de brukte friluftslivets år for å fremme salget av snescotere. Det er sterke økonomiske krefter vi snakker om. Gjør dere følgende tankeeksperiment: En 18-åring kjøper scooter til 200.000. I fylla kjører han ned en skiløper og både politi og sykehus blir involvert. På den annen side: En annen 18-åring har vært på Fretex og militærutsalg. Fått tak i skiutstyr og klær nesten gratis. Han går innover vidda, og snøen blåser igjen sporene hans. I et samfunnsmessig perspektiv: Det er ikke tvil om hvem av disse to som øker BNP mest! Men, BNP kan ikke måle kvalitet – BNP er et tall. Dette var et veldig karikert eksempel, men jeg håper dere forstår hvor jeg vil – de økonomiske kreftene som truer stillheten er sterke.

Men, vi behøver ikke dra til fjells. Også i bynære områder tøyes grensene. Her i Kristiansand har jeg nå anmeldt den første firehjulingen som kjørte i lysløypene i Jegersberg. Sightseeing med helikopter er blitt det nye, og det er et godt eksempel på støy som kommer i tillegg til all den andre støyen i byen.

Odderøya er også mye mer åpen enn før, og på gode sommerdager er det biler over hele øya. Hva med å innføre flere bommer? Før det er for sent?

Med disse eksemplene håper jeg å ha vist at stillheten er truet, og i denne forsamlingen regner jeg med at det er stor enighet om hvor sentral stillheten er for utøvelse av friluftsliv.

Hvorfor trenger vi denne stillheten? Her har naturvegleder Nils Faarlund gitt en veldig god begrunnelse:

”Lar vi støyen drepe stillheten, taper vi ikke bare stillheten som egenverdi, men også som kongeveg til inspirasjon, ettertanke og skapende evne – som åpning til vegvalg for livskvalitet og et vegvalg for vår og fremtidige generasjoner til et liv i lage.”

De siste to årene har jeg vært med på å gjennomføre Støyfri dag og Stillhetens dag. Første gangen sto vi midt i byggearbeidene med ny E18 ved Oddernes kolonial da vi startet opp vandringen. Da var det nesten ikke mulig å gi noe informasjon, før vi startet. I år var E18 under jorda, og støynivået var et helt annet. Så økte det på veien over Otra, for så å dabbe av innover i Baneheia. Vi avrundet vandringen på brygga ved 3. Stampe, og flere av de fremmøtte fortalte om hvordan kroppen falt til ro igjen etter å ha vært ganske spent over broa. Kontrasten var enorm!

Vi reagerer altså kroppslig på støy. Anspenhet og søvnløshet er to gode eksempler på dette. Derfor er det god helsepolitikk å redusere støyen vi blir utsatt for.

Stillheten har også mange andre kvaliteter. Gjennom århundrene har den vært en kilde til visdom og selvinnsikt. Også innenfor religionsutøvelsen er stillheten viktig. Hva folk finner i stillheten, og hva de oppfatter som stillhet vil være forskjellig. Likevel kan vi slå fast at et samfunn med stadig mer støy fører oss i feil retning!

Hvis vi går tilbake til Børli, så har han også beskrevet dette på en fantastisk måte:

”Det kommer for meg at det er seint på jorda. At dette navnløse livet som jeg står her og kjenner som en lykke i meg, er dømt til undergang. Jeg ber mine sanser våke, leve og oppleve mens det ennå finnes urørt natur, levende stillhet. For i fremtiden vil teknikken og mekaniseringen skru sin jernjomfru sammen og kvele mennesket langsomt.”

Jeg liker å se på meg selv som mer optimistisk i forhold til fremtiden enn dette. Men, det er viktig at vi er oss stillheten bevisst. Høyst sannsynlig er det slik at de aller fleste vil savne stillheten hvis den blir borte. Derfor er det viktig å bevisstgjøre flest mulig om dette før vi kommer i den situasjonen. Lære hverandre å bli vare overfor støyen. Alle kjenner seg igjen i eksempelet med kjøkkenvifta – hvor godt det er når vi slår den av.

Derfor oppfordrer jeg dere til å gå litt i stillhet også på vei utover Odderøya. Trekk dere litt tilbake fra de andre, å se om dere kan legge merke til hvordan de mekaniske lydene blir mindre dominerende ettersom vi beveger oss sydover. Hvilke lyder hører naturlig hjemme her på Odderøya? God tur!

Oppsummering

Vi har nå gått over Odderøya, og jeg håper dere har fått anledning til å legge merke til hvordan lydbildet har forandret seg. Hvordan stillheten har kommet nærmere, og støyen reduseres noe.

--- Spesielle ting som dukket opp under vandringen.

Etter lydvandringen lar vi ordet være fritt, men det har vi dessverre ikke tid til i dag. Jeg håper likevel at dere kan ta med dere inntrykkene fra vandringen, og reflektere og samtale om dem under lunsjen.

Utviklingen med mer støy og mindre stillhet har pågått lenge. Også en mann som Nansen var opptatt av dette. I 1921 skrev han:

”I dette larmende samfunn blir ungdommen mer og mindre virvlet med i fornøysessyken; de glir av sted på gledenes og nydelsenes glitrende bølger og får aldri tid til å dukke under den glinsende flate, ikke tid til å finne seg selv, sin egen personlighet. Det er sjelden eller aldri de får stanse og stå ansikt til ansikt med den store stillhet. Lære den intense glede ved det enkle naturliv, det vi nå engang stammer fra, og ikke minst gleden ved nøysomhet.”

Det er flere ting som skriker mot oss i disse linjene. En ting er at beskrivelsen av ungdommen nå passer på de fleste av oss. Mon tro hva Nansen hadde sagt til dagens naturområder, trafikk og media? Hva med nøysomheten? Har den noen sammenheng med stillheten?

Jeg vil avslutte med noen få linjer av Goethe:

”Det beste er den dype stillheten
der jeg lever og vokser
og vinner det som verden
ikke kan ta fra meg
med ild og sverd.”